

سمینار "نقش زن در هنر ایران

از آغاز

تا امروز"

گزارش گر = تورج عاطف

تنظیم گزارش = مجله فردوسی

همایش نوزدهم

محل برگزاری همایش: مجله فردوسی

تاریخ برگزاری: ۱۳۸۳/۴/۲۴

سخنران:

استاد محمود افتخاری

زیست محیطی از غارنشینی به درآمدند و در بخش‌های مختلف گستره پهناور این مرز و بوم سکونت گزیدند و به زندگی انفرادی و جمعی خود مشغول شدند.

همان گونه که مسیر تاریخ و فرهنگ انسانی در راه تکامل گام برمی دارد، ساکنان نخستین این مرز و بوم نیز پس از گذر از لایه‌های مختلف زیست محیطی و پشت سر گذاردن بحران‌های مرگ‌آور و نفس‌گیر آغازین، وارد مرحله عبور از غارنشینی و حضور در کانون زندگی صحرایی شدند و در پی یافتن مناطق خوش آب و هوا و پربركت به این سو و آن سو مهاجرت می‌کردند تا در هزاره‌های بعدی با ایجاد سرپناه‌هایی ابتدایی زندگی نوینی را آغاز نمایند.

از همان آغاز خلقت و نخستین روزهای زاد و بود انسان، هیچ‌گونه تفاوتی بین دو جنس نر و ماده وجود نداشت مگر در شکل فیزیکی. موجود نر (مرد) از آغاز پیدایش هستی و در دوره‌های تکامل بعدی همواره مسوولیت کارهای سنگین تر و

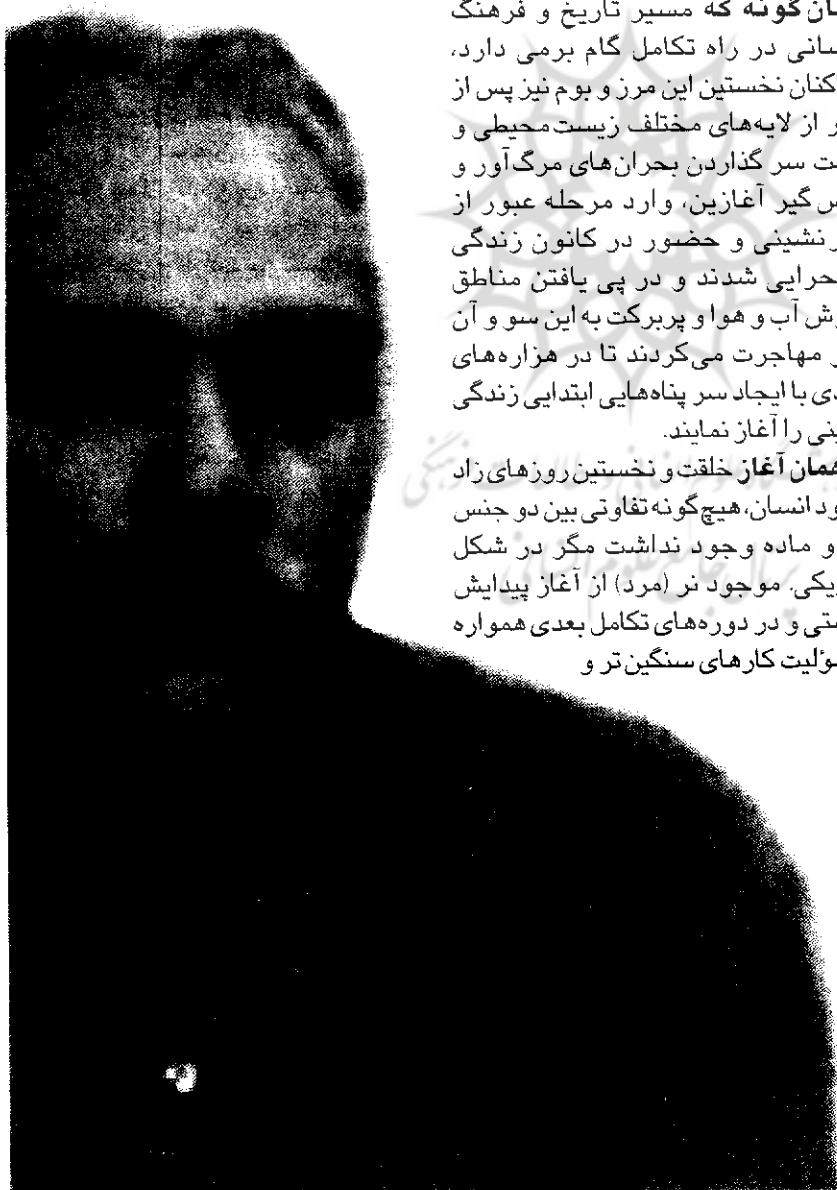
شرکت‌کننده‌گان: استادان، دانش‌جویان و علاقه‌مندان به مباحث اجتماعی-فرهنگی

در راستای برگزاری همایش‌های ماهانه در دفتر مجله فردوسی به منظور بحث، بررسی، نقد، تفسیر و تحلیل تاریخ، تمدن، فرهنگ، هنر، ادب، شعر، شاهنامه، جامعه‌شناسی، سیاست و پرسش و پاسخ‌های شرکت‌کننده‌گان گروهی از علاقه‌مندان به مسایل اجتماعی در روز پنج‌شنبه ۱۳۸۳/۴/۲۴ در دفتر مجله فردوسی گرد هم آمده و در یک محیط فرهنگی ساعتی را به بررسی موضوع اصلی همایش: "نقش زن در هنر ایران از آغاز تا امروز" پرداختند.

سخنران همایش نوزدهم استاد محمود افتخاری کارشناس موزه‌ها و میراث فرهنگی کشور بود که به تحلیل و تفسیر نقش زن ایرانی در ساختار هنر ایران پرداخت.

سرآغاز سخن از شکل‌گیری تاریخ و تمدن ایران از هزاره هفتم پیش از میلاد مسیح به این سو بود که چنین ادامه یافت:

انسان‌های نخستین این مرز و بوم پهناور پس از مهاجرت اولیه و تشکیل کانون‌های

نخستین معماران داخلی دانسته اند که با گذشت قرن‌ها هنر آرایش‌های معماری و زینتی را بر روی در و دیوارهای محل سکونت گسترش داده‌اند. هیچ مورخی منکر این واقعیت نیست که زنان از آغاز هستی مسؤل پشم چینی، پشم ریزی، بافنده‌گی، تهیه‌ی لباس، رنگ‌رزی، نقاشی و دوخت و دوز بوده‌اند که تمام این کارها در عصر خود هنری شایسته و ارزشمند بوده است. همان‌گونه که امروز هم، همین‌طور است. **در جای جای تاریخ فرهنگ و تمدن ایران زمین، از دلاوری، شجاعت، شرافت، جنگ‌آوری، خانه‌داری، تربیت فرزند، شایسته‌سالاری، هنرمندی و آفرینش‌های هنری زنان سخن‌ها گفته شده است.**

دکتر سیروس پرهام در جایی گفته است، هنر فرش بافی یکی از هنرهای بی‌مانند تاریخ بشری است که زنان ایرانی مبتکر آن بوده‌اند و در طول تاریخ با دست‌های ظریف خود شاه‌کارهایی جاودانی خلق کرده‌اند. اگر سهم مردان در تولید فرش، پشم چینی، تهیه و شستن نخ و تهیه‌ی دانه‌های رنگین برای رنگ‌رزی فرش در نظر گرفته شود، هنر نقش‌آفرینی، خلق زیبایی‌ها، شکوه‌مندی طرح‌های

مسافرت‌های دایمی نژادهای اولیه، سکونت در یک منطقه‌ی ثابت آغاز شد.

دیرینه‌شناسان نخستین و مهم‌ترین مکان‌های ثابت زندگی نژاد آریایی را پس از هزاره‌های مهاجرت، سرزمین‌هایی مانند دامغان و کاشان نام برده‌اند.

همین دیرینه‌شناسان خیلی زود دریافته‌اند که در بین مهاجران ماجراجو و ساکنان یک منطقه‌ی جغرافیایی مشخص، زنان نقش عمده و اصلی را بر عهده داشته‌اند، اما چون در درون خانواده مشغول فعالیت بوده‌اند، کم‌تر به آن‌ها توجه شده است.

کاوش‌های باستان‌شناسی نشان داده است که نخستین تولیدات دست‌ساز بشر لوازم و وسایلی است بسیار ابتدایی که برای رفع نیازهای اولیه‌ی انسان به کار می‌رفته و شگفت این‌که تفاوت آشکاری بین تولیدات زنانه و مردانه بوده است. گذشته از لوازم و آلات شکار و جنگ، نخستین تولیدات دست‌ساز بشر ظروف گلی بوده است که با گذشت هزاره‌ها راه تکامل را پیموده‌اند. قرن‌ها طول کشیده است تا همان ظروف پخته شده و لعاب‌دار شوند. در این بخش نیز زنان نقش اصلی را در تولید لوازم و وسایل موردنیاز اولیه و سپس لعاب‌کاری و رنگ و روغن و نقاشی بر روی آن‌ها داشته‌اند و هنر زنانه که از ظرافت، زیبایی و شکننده‌گی خاصی برخوردار بوده است، آشکارا خود را نشان می‌دهد و حرف اول را می‌زند.

در کتاب تورات آمده است که در نخستین قانون‌نامه‌ی تقسیم‌کار در زندگی مشترک زن و مرد، مردان مسؤل انجام کارهای سخت بیرون خانه و زنان متعهد انجام کارهای درون خانه بوده‌اند. پژوهش‌گران تاریخ و تمدن زنان را

مخاطره‌آمیزتر را بر عهده داشت و در مقابل موجود ماده (زن) به کارهای سبک‌تر و ظریف‌تر می‌پرداخت.

نادیده گرفتن نقش تکاملی زن از همان آغاز خلقت به این سو و مهم جلوه دادن مرد به عنوان عنصری زوردار، قوی و قدرت‌مند، حقوق موجودی برابر با مرد را که زن نام داشت به خطر انداخت و در طول تاریخ همواره این پدیده‌ی عدالتی گسترده‌تر شد تا جایی که شایسته‌سالاری جای خود را به مردسالاری داد و جوامع مردسالار حقی برای زن باقی نگذاشتند.

هزاره‌ها سپری شد و انسان مشترک (زن و مرد) به ساختن پیش‌پا افتاده‌ترین لوازم موردنیاز زندگی پرداختند و از همان آغاز نوعی اختلاف و فاصله‌ی زیبایی‌شناختی و ظرافت بین دست‌آوردهای زن و مرد مشاهده شد.

زنان به صورت غریزی دریافته بودند که وظیفه دارند تا کانون داخلی خانواده را گرم نگاه دارند، به فرزندان برسند و به کارخانه که نوعی تولید به حساب می‌آمد مشغول گردند و مردان به دنبال کارهای بیرونی خانه بروند.

در تمام این حالت‌ها هم زن و هم مرد متوجه شده بودند که زن‌ها به دلیل ظرافت و شکننده‌گی خاص خود چنان‌چه موظف گردند علاوه بر کار منزل به تولید ابتدایی‌ترین وسایل زندگی بپردازند، تولید آن‌ها شکننده‌تر، ظریف‌تر و زیباتر از همان وسیله‌ای خواهد بود که مرد تولید کرده است.

بنابراین تاریخ نیز دریافت که هنری به نام هنر زنانه وجود دارد و برای رسیدن به هنر باید زنان را نیز وارد زنجیره تولید کرد. با گذشتن از لایه‌های طولانی تاریخی و در هزاره‌های بعدی و توقف مهاجرت‌ها و

فرهنگ‌شناسی
سال سوم مرداد و شهریور ۱۳۸۲

شگفت انگیز متعلق به زنان است که در خور ستایش می باشد.
گفته شده است که کهن ترین فرش دست بافت تاریخ، مربوط به ۴۵۰۰ سال پیش است که توسط زنان هنرمند ایرانی بافته شده و در ویرانه های شهر سوخته ی زابل کشف شده است.

با گسترش فرهنگ و پیشرفت های اجتماعی هنر جای گاه ویژه ای می یابد و ظروف دست ساز و نخستین انسان، از حالت های ابتدایی خارج شده و رنگ و شکل هنری می گیرند و آنان که در ساخت و تولید این لوازم هنرمندانه عمل می کنند،

کار آن ها از ارزش مادی و معنوی بیش تری برخوردار می شود. به همین سبب است که تولیدات زیباتر و هنرمندانه تر به پادشاهان تقدیم می شود و یا در مکان های مقدس جای می گیرد.

انواع هنر های ظریف و به ویژه هنر های زنانه در سرتاسر تاریخ ایران زمین با شدت و ضعف بیش تر و کم تری جریان پیدا می کند. اوج این هنر در دوره هخامنشیان، سلسله ماد، ساسانیان و با یک فاصله ی زمانی بسیار زیاد در دوره صفویان به اوج خود می رسد و در تمام این دوره ها آنچه

بسیار زیبا از شاعران معاصر خوانده شد و کارشناسان فرهنگی و هنری دیدگاه های خود را درباره نقش زن ایرانی در عرصه ی هنر بیان داشتند.

مجله فردوسی از حضور فرهیخته گان، استادان، کارشناسان، دانشجویان و عموم علاقه مندان به موضوع همایش از جمله تعداد زیادی از استادان و کارشناسان در رشته های تعلیم و تربیت، جامعه شناسی، ادبیات، پزشکی، ریاضی، صنایع دستی، نقاشی، منبت کاری، تذهیب، نگارگری، موسیقی، مینیاتور، روان شناسی، روزنامه نگاری، کارشناسی موزه، میراث فرهنگی و ... بسیار سپاس گزار است.

توضیح:

مجله فردوسی از تمام استادان و کارشناسان رشته های مختلف علمی و فرهنگی برای شرکت در سخنرانی، نقد ادبی، هنری، سیاسی، اجتماعی و شعرخوانی دعوت به عمل می آورد.

تلفن روابط عمومی برای شرکت در همایش ها ۶۷۳۹۹۸۴

که توسط زنان تهیه شده است همیشه حرف اول را می زده است.

اما به دلیل محدودیت های اجتماعی و مذهبی و سخت گیری های مردانه ای که در طول تاریخ برای زنان پیش آمده است، همیشه هنر زنانه در سرزمین مادر سایه ی هنر مردانه پنهان بوده و یا گم شده است. بی توجهی به نیاز های زنانه، وجود باور های خرافاتی، فشار های اجتماعی و موانع بی شماری که از سوی جوامع مردسالار برای زنان ایرانی ایجاد شده است، متأسفانه نقش زنان در آفرینش های هنری از پله ی اول به پله های زیرین سقوط کرده و سعی شده است همیشه زنان در سایه ی مردان و در پشت سر آنان حرکت کنند و چنین تبلیغ و وانمود شده است که زنان به واسطه ی ضعف قوای جسمانی و دماغی و ... نباید در کار های مهم دخالت داده شوند.

همان گونه که نقش زن در دوره سیاه حاکمیت قاجار به حداقل می رسد و زنان در پس پرده و در حرم سراها به صورت موجودات دست دوم و سوم قرار می گیرند، پس از انقلاب مشروطیت نقش اجتماعی زن صعود می کند، در جامعه ظاهر می شود و در مقابل حاکمیت و جامعه ی مردسالار مقاومت هایی را از خود نشان می دهد. اگرچه زن در این دوره انقلابی هم به حقوق قانونی خود دست رسی پیدا نمی کند، اما امتیاز های والایی را کسب می کند که ضامن حفظ حقوق مدنی وی در آینده خواهد بود.

...

در ادامه ی همایش علاوه بر پرسش و پاسخ هایی که درباره نقش زن در زندگی اجتماعی، اخلاقی، دینی، سیاسی و هنری جامعه ی ایران مطرح گردید، شعرهایی

فردوسی سال سوم مرداد و شهریور ۱۳۸۳